

Sygn. akt I C 356/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 grudnia 2015 r.

Sąd Rejonowy w Ciechanowie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący – SSR Lidia Kopczyńska

Protokolant – Elżbieta Marciniak

po rozpoznaniu na rozprawie

w dniu 23 listopada 2015 r. w Ciechanowie

sprawy z powództwa A. G.

przeciwko K. G.

o zapłatę

orzeka:

- I. zasądza od pozwanej K. G. na rzecz powoda A. G. kwotę 1500 zł (jeden tysiąc pięćset złotych);
- II. w pozostałym zakresie umarza postępowanie;
- III. odstępuje od obciążenia stron opłatą sądową od uiszczenia której powód był dotychczas zwolniony;
- IV. w pozostałym zakresie pozostawia strony przy kosztach postępowania dotychczas przez nie poniesionych.

Sygn. akt **I C 356/15**

UZASADNIENIE

Powód A. G. w dniu 8 stycznia 2015 r. złożył do Sądu Rejonowego w Ciechanowie III Wydziału Rodzinnego i Nieletnich pozew o uchylenie z dniem 1 września 2014 r. obowiązku alimentacyjnego względem jego córki K. G., nałożonego na niego mocą ugody zawartej przed Sądem Rejonowym III Wydziałem Rodzinnym i Nieletnich w dniu 16 kwietnia 2012 r., w sprawie o sygn. akt III RC 85/12, zasądzenie od pozwanej K. G. kwoty 1.800,00 zł tytułem zwrotu nienależnego świadczenia, jak również zabezpieczenie roszczenia powoda poprzez zawieszenie postępowania egzekucyjnego w sprawie o sygn. akt Kmp 10/13 prowadzonego przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Płońsku J. J.. Ponadto złożył on wniosek o zwolnienie go z kosztów sądowych w całości z uwagi na jego trudną sytuację materialną.

W uzasadnieniu pozwu powód wskazał, że mocą ugody zawartej z jego córką K. G. przed tutejszym Sądem III Wydziałem Rodzinnym i Nieletnich w dniu 16 kwietnia 2012 r. w sprawie o sygn. akt III RC 85/12 został on obciążony obowiązkiem alimentacyjnym w wysokości 500,00 zł miesięcznie. Pozwana jest osobą pełnoletnią, posiada wyższe wykształcenie (naukę zakończyła w 2014 r.) i od dnia 1 sierpnia 2014 r. pracuje na etacie. Pomimo podjęcia zatrudnienia i możliwości zarobkowych pozwalających na samodzielne funkcjonowanie, pozwana K. G. nie chce dobrowolnie zrezygnować z egzekucji alimentów, które to postępowanie prowadzi Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Płońsku J. J.. Komornik zajął powodowi wynagrodzenie za pracę, z którego potrąca po 575,00 zł miesięcznie. Zarobki powoda w chwili obecnej wynoszą ok 1.200,00 zł, co oznaczana, że po potrąceniu zostaje mu

niecałe 700,00 zł. Zdaniem powoda K. G. winna zwrócić mu alimenty za miesiące – wrzesień, październik i listopad 2014 r. jako nienależnie pobrane. Powód wielokrotnie zwracał się do córki o wycofanie wniosku egzekucyjnego, jednakże bezskutecznie. Z tych względów pozew stał się zasadny. (pozew k. 3-4 akt)

Postanowieniem z dnia 25 marca 2015 r. Sąd Rejonowy w Ciechanowie III Wydział Rodzinny i Nieletnich wyłączył do odrębnego rozpoznania pozew w zakresie żądania zasądzenia od pozwanej K. G. na rzecz powoda kwoty 1.800,00 zł tytułem zwrotu świadczenia nienależnego oraz przekazał sprawę w tym zakresie do rozpoznania I Wydziałowi Cywilnemu Sądu Rejonowego w Ciechanowie. (protokół k. 5 akt)

Na rozprawie w dniu 14 września 2015 r. powód cofnął powództwo w zakresie kwoty 300,00 zł, zaś w pozostałym zakresie podtrzymał dotychczasowe żądanie. Ostatecznie powód wnosił o zasądzenie na jego rzecz kwoty 1500 zł bez odsetek (protokoły k. 18, 29 akt).

Pozwana K. G. reprezentowana przez pełnomocnika w osobie adwokata M. B. na rozprawie w dniu 14 września 2015 r. wnosila o oddalenie powództwa w całości oraz wyraziła zgodę na częściowe cofnięcie pozwu. (protokół k. 18 akt)

Postanowieniem z dnia 20 maja 2015 r. Referendarz Sądowy w Sądzie Rejonowym w Ciechanowie zwolnił powoda od ponoszenia kosztów sądowych w niniejszej sprawie. (postanowienie k. 10 akt)

Na podstawie zgromadzonego materiału dowodowego Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 16 kwietnia 2012 r. przed Sądem Rejonowym w Ciechanowie III Wydziałem Rodzinnym i Nieletnich w sprawie o sygn. akt III RC 85/12 A. G. zawarł ze swoją córką - K. G. ugodę, w której zobowiązał się płacić tytułem alimentów na rzecz K. G. kwotę po 500,00 zł miesięcznie, płatną do jej rąk do 28 dnia każdego kolejnego miesiąca z góry, począwszy od dnia 2 marca 2012 r. wraz z ustawowymi odsetkami w przypadku uchybienia terminowi płatności którejkolwiek z rat do dnia zapłaty. Postanowieniem z dnia 24 kwietnia 2012 r. Sąd nadał temu tytułowi egzekucyjnemu klauzulę wykonalności.

bezsporne, kserokopia tytułu wykonawczego (w koszulce) - akta egzekucyjne Kmp 10/13

W dniu 25 lutego 2013 r., K. G. złożyła do Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Płońsku J. J. wniosek o wszczęcie egzekucji w stosunku do A. G.. Do wniosku załączyła tytuł wykonawczy. Na podstawie tego tytułu Komornik ścigał należność od A. G..

dowód: wniosek i kserokopia tytułu wykonawczego (w koszulce) - akt egzekucyjnych Kmp 10/13

Pozwana od 1 sierpnia 2014 r. była zatrudniona na podstawie umowy o pracę.

dowód: pismo k. 81 akt egzekucyjnych Kmp 10/13, zeznania powoda k. 18,28 akt, zeznania pozwanej k. 29 akt

Postanowieniem z dnia 29 stycznia 2015 r. Sąd Rejonowy w Ciechanowie III Wydział Rodzinny i Nieletnich w sprawie o sygn. akt III RC 8/15 zabezpieczył powództwo A. G. o uchylenie obowiązku alimentacyjnego poprzez zawieszenie postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Płońsku J. J. w sprawie egzekucyjnego o sygn. akt Kmp 10/13 na czas trwania postępowania w sprawie.

dowód: postanowienie k. 96 akt egzekucyjnych Kmp 10/13

Postanowieniem z dnia 13 lutego 2015 r., na mocy art. 821 § 1 KPC, Komornik Sądowy zawiesił postępowanie egzekucyjne w sprawie o sygn. akt Kmp 10/13.

dowód: postanowienie k. 98 akt egzekucyjnych Kmp 10/13

Na mocy ugody zawartej przed Sądem Rejonowym w Ciechanowie III Wydziałem Rodzinnym i Nieletnich w sprawie o sygn. akt III RC 8/15 A. G. i K. G. zgodnie oświadczyli, że obowiązek alimentacyjny A. G. wobec córki K. G., którego wysokość wynikała z treści ugody zawartej przed Sądem Rejonowym w Ciechanowie III Wydziałem Rodzinnym i Nieletnich w dniu 16 kwietnia 2012 r. w sprawie o sygn. akt III RC 85/12 został uchylony z dniem 1 września 2014 r.

dowód: ugoda storn k. 6 akt

W dniu 17 kwietnia 2015 r. powód przedłożył Komornikowi Sądowemu prawomocny wyciąg z protokołu ugody z dnia 25 marca 2015 r. oraz wnosił o umorzenie postępowania egzekucyjnego.

dowód: pismo powoda wraz z załącznikami k. 104-105 verte

Komornik Sądowy postanowieniem z dnia 22 kwietnia 2015 r. umorzył postępowanie egzekucyjne w sprawie o sygn. akt Kmp 10/13, jak również w tym samym dniu wydał postanowienie w którym ustalił koszty niezbędne do celowego przeprowadzenia egzekucji w łącznej kwocie 1.414,44 zł, którymi w całości obciążył dłużnika oraz zwrócił wierzycielce tytuł wykonawczy. Wierzycielka (pозwana w niniejszej sprawie) otrzymała powyższe w dniu 27 kwietnia 2015 r.

dowód: postanowienia k. 110-111, zpo k. 116 akt egzekucyjnych Kmp 10/13

W okresie od 1 września 2014 r. do 22 kwietnia 2015 r. Komornik Sądowy wyegzekwował i przekazał na rzecz K. G. kwoty odpowiednio w wysokości:

- 500,00 zł - wpłata przekazana Komornikowi przez pracodawcę powoda z dnia 4 września 2014 r.,
- 500,00 zł - wpłata przekazana Komornikowi przez pracodawcę powoda z dnia 16 września 2014 r.,
- 88,81 zł – wpłata przekazana Komornikowi przez pracodawcę powoda z dnia 25 listopada 2014 r.,
- 906,67 zł - wpłata przekazana Komornikowi przez pracodawcę powoda z dnia 25 listopada 2014 r. oraz
- 532,41 zł – wpłata przekazana Komornikowi przez pracodawcę powoda z dnia 19 stycznia 2015 r. (łącznie 2.527,89 zł)

dowód: zaświadczenie o dokonanych wpłatach k. 23 akt, zeznania powoda k. 18,29 akt, zeznania pozwanej k. 19,28-29 akt, karta rozliczeniowa - akta egzekucyjne Kmp 10/13

Pozwana otrzymała w/w kwoty alimentów we wrześniu 2014 r., grudniu 2014 r. oraz w styczniu 2015 r.

dowód: zeznania pozwanej k. 19,28-29 akt

Pozwana przyznała, że kwota 1.500,00 zł to alimenty nadpłacone przez jej ojca A. G., jednakże odmówiła ich zwrotu z tego względu, że zostały przez nią już zużyte. Pozwana w styczniu 2015 r., chcąc podnieść swoje kwalifikacje na zajmowanym wówczas stanowisku, wykupiła kurs języka angielskiego za kwotę 899,00 zł, zaś pozostała kwota została przez nią wydana na bieżące wydatki oraz utrzymanie własne. Pozwana nie spłacała tymi pieniędzmi żadnych długów oraz nie przeznaczyła tych pieniędzy na oszczędności.

dowód: zeznania pozwanej k. 19,28-29 akt

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie zgromadzonych w aktach sprawy dokumentów – pozwu k. 3-4 akt, ugody storn zawartej przed Sądem Rejonowym w Ciechanowie III Wydziałem Rodzinnymi Nieletnich w dnu 25 marca 2015 r. k. 6 akt, zaświadczenia wystawionego przez Komornika Sądowego o dokonanych przez powoda wpłatach na poczet świadczenia alimentacyjnego k. 23 akt, zeznań powoda k. 18,29 akt, zeznań pozwanej k. 19,28-29 akt, jak również dokumentów w aktach egzekucyjnych o sygn. Kmp 10/13 Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Płońsku J. J. – karty rozliczeniowej oraz innych - k. 1-1verte, 81, 96, 98, 116.

Sąd jako wiarygodne ocenił dokumenty, gdyż ich prawdziwość nie budzi wątpliwości i żadna ze stron w toku procesu ich nie kwestionowała.

W tej sytuacji Sąd uwzględnił wszystkie dokumenty dołączone do pozwu i złożone przez strony. Przedłożone dokumenty rzeczywiście były sporządzone, a w ich treść nie ingerowano, nie były przerabiane. Sąd uznał, iż dołączone dokumenty stanowią uzupełnienie dowodów stanowiących załącznik do pozwu i dlatego mogą stanowić podstawę do wydania w sprawie rozstrzygnięcia.

Sąd dał wiarę zeznaniom stron, gdyż ich zeznania znalazły potwierdzenie w zgromadzonych dokumentach.

Przedmiotem sporu była ocena prawna czy w podanych okolicznościach faktycznych, powód jest uprawniony do żądania zwrotu wyegzekwowanej kwoty, jako świadczenia nienależnego.

Sąd Rejonowy zważył, co następuje:

Powództwo zasługiwało na uwzględnienie w całości.

Zgodnie z art. 405 KC Kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości (bezpodstawne wzbogacenie). Bezpodstawne wzbogacenie jest jednym ze źródeł odpowiedzialności cywilnej, obok klasycznej odpowiedzialności kontraktowej (z tytułu umowy lub podobnej czynności prawnej) lub deliktowej (z tytułu czynu niedozwolonego). W myśl wyżej cytowanego art. 405 KC fakt uzyskania korzyści majątkowej w sposób prawnie nieuzasadniony rodzi zobowiązanie, które nazywane jest zobowiązaniem z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia. Do powstania roszczenia o zwrot bezpodstawnego wzbogacenia potrzebne jest przesunięcie majątkowe (transfer korzyści z majątku jednej osoby do majątku osoby drugiej albo uzyskanie korzyści przez jedną osobę kosztem innej) oraz brak podstawy prawnej tegoż przesunięcia. Nieusprawiedliwione przesunięcie majątkowe jest symetryczne w tym sensie, że z jednej strony oznacza wzbogacenie, zaś z drugiej zubożenie, a pomiędzy wzbogaceniem a zubożeniem zachodzi pewien związek.

Przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu stosuje się w szczególności do świadczenia nienależnego (art. 410 § 1 KC). Nienależne świadczenie odróżnia się od pozostałych przypadków bezpodstawnego wzbogacenia źródłem powstania, bowiem do zaistnienia tego zobowiązania dochodzi w wyniku spełnienia świadczenia (bez jakiegokolwiek podstawy prawnej) przez zubożonego, a nie poprzez jakiegokolwiek inne przesunięcie majątkowe, niebędące świadczeniem (jak w pozostałych wypadkach bezpodstawnego wzbogacenia). Innymi słowy w tym przypadku wzbogacony – w następstwie działania zubożonego podjętego przez niego w celu wykonania określonego zobowiązania – uzyskuje korzyść, która w rzeczywistości, jako świadczenie, mu się nie należy. Stosownie do art. 353 § 1 KC świadczenie, jako zachowanie się dłużnika (polegające na działaniu lub zaniechaniu) stanowi przedmiot zobowiązania. W tym miejscu wskazać należy na wyrok wydany w sprawie o sygn. akt III CKN 162/97 z dnia 11 września 1997 r., w którym to Sąd Najwyższy wskazał, że przy ocenie czy miało miejsce świadczenie w ramach danego stosunku, rozstrzygające znaczenie powinien mieć punkt widzenia wierzyciela tego stosunku - czy może on na podstawie rozpoznawalnych okoliczności uważać dane działanie za świadczenie. W przeciwnym razie może powstać jedynie roszczenie o zwrot bezpodstawnego wzbogacenia na zasadach ogólnych (art. 405 – 409 KC)

Kodeks cywilny zawiera zamknięty katalog 4 przypadków, rodzących roszczenie o zwrot nienależnego świadczenia, tzw. kondycje (condictiones), określone w § 2 art. 410 KC

Zubożony może żądać zwrotu nienależnego świadczenia gdy 1) brak było zobowiązania (condictio indebiti); 2) gdy odpadła podstawa prawna świadczenia (condictio causa finita), 3) gdy cel świadczenia nie został osiągnięty (condictio causa data causa non secuta) oraz 4) gdy czynność prawna był nieważna (condictio sine causa).

Gdy do wzbogacenia doszło w wyniku świadczenia, przypadek taki musi być analizowany pod kątem nienależnego świadczenia, natomiast nie może wystarczać tu ogólna hipoteza art. 405 KC. Jeśli doszło do świadczenia, a nie są spełnione żadne przesłanki kondycji z art. 410 KC - nie powstaje w ogóle roszczenie zwrotne i nie można odwołać

się już do ogólnej normy art. 410 KC. Zatem należy stwierdzić i podzielić stanowisko komentatora P. Księżaka (w: *Bezpodstawne...*, str. 166 i 168 i cyt. tam autorzy), że z jednego zdarzenia między tymi samymi podmiotami może powstać albo roszczenie ogólne z art. 405 KC albo kondykcja z art. 410 KC, nie ma tu nigdy stosunku zająbienia.

Z uwagi na fakt, iż nienależne świadczenie jest postacią bezpodstawnego wzbogacenia, ogólne przesłanki z art. 405 KC muszą być spełnione również w wypadku nienależnego świadczenia. Jednakże przesłanka wzbogacenia musi być tutaj rozumiana w sposób szczególny. Nienależne świadczenia mogą obejmować wszystko, co może być przedmiotem świadczenia. Nie ma potrzeby analizowania, czy dane zachowanie wzbogaciło accipiensa, jeśli doszło do świadczenia, które może być zwrócone. Tak więc roszczenie kondykcyjne uzasadnia sam fakt spełnienia nienależnego świadczenia, a więc nie zachodzi konieczność badania, czy i w jakim zakresie spełnione świadczenie wzbogaciło osobę, na rzecz której świadczenie zostało spełnione, jak również, czy spełniający świadczenie (solvens) został "zubożony". (wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 12 lipca 2013 r., sygn. akt I ACa 182/13, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2011 r. sygn. akt I CSK 66/11)

W przedmiotowej sprawie nie zachodzą wątpliwości, iż pozwana w ramach stosunku alimentacyjnego uważała działanie jej ojca (płacenie alimentów) za świadczenie, jak również niewątpliwie jest istnienie – w pewnym przedziale czasowym – ważnej podstawy prawnej tego świadczenia, jakim był tytuł egzekucyjny wydany w dniu 16 kwietnia 2012 r. w sprawie o sygn. akt III RC 85/12 i zaopatrzonej przez Sąd Rejonowy w Ciechanowie III Wydział Rodzinny i Nieletnich w dniu 24 kwietnia 2012 r. w klauzulę wykonalności. Następnie zaś na mocy ugody sądowej zawartej przez strony przed tutejszym Sądem w sprawie o sygn. akt III RC 8/15 podstawa ta odpadła, bowiem od dnia 1 września 2012 r. obowiązek alimentacyjny powoda ustał, tj. został prawomocnie uchylony. Mimo powyższego prowadzona przez Komornika Sądowego z inicjatywy pozwanej egzekucja z majątku powoda nie została wstrzymana, aż do dnia 22 kwietnia 2015 r., kiedy to na wniosek dłużnika (w niniejszej sprawie powoda) Komornik umorzył postępowanie egzekucyjne w sprawie o sygn. akt Kmp 10/13.

W tym miejscu należało przytoczyć wyrok z dnia 29 grudnia 2005 r. wydany w sprawie I ACa 1062/05, w którym to Sąd Apelacyjny w Poznaniu podniósł, iż świadczenie spełnione na podstawie prawomocnego wyroku jest świadczeniem należnym, jednak późniejsze uchylenie lub zmiana tego wyroku powoduje zmianę charakteru dokonanego wcześniej świadczenia, które staje się świadczeniem nienależnym w rozumieniu przepisów kodeksu cywilnego - art. 410 KC i podlega obowiązkowi zwrotu. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 13 kwietnia 2011 r.: „Roszczenie o zwrot takiego świadczenia powstaje jedynie w wypadku ostatecznego i trwałego odpadnięcia podstawy prawnej, a nie powstaje w razie przejściowego jej odpadnięcia. W przypadku spełnienia świadczenia na podstawie orzeczenia sądowego, nieprawomocnego lub prawomocnego, następnie uchylonego, nie dochodzi do powstania roszczenia, jeżeli sprawa jest nadal w toku. Dopiero prawomocne zakończenie sprawy i oddalenie powództwa oznacza odpadnięcie podstawy wzbogacenia wobec braku tytułu prawnego wzbogacenia”. Odpadnięcie podstawy polegać może także na takim przekształceniu stosunku prawnego lub sytuacji prawnej, które zmienia zakres i charakter świadczenia należnego drugiej stronie w taki sposób, że otrzymane już świadczenie nie mieści się w tych ramach prawnych i uzyskuje charakter świadczenia nienależnego.

Przechodząc na grunt niniejszej sprawy podkreślić jeszcze raz trzeba, iż obowiązek alimentacyjny, wynikający z zawartej między stronami w dniu 16 kwietnia 2012 r. ugody, utracił moc, bowiem mocą drugiej ugody z dnia 25 marca 2015 r. został z dniem 1 września 2014 r. uchylony, a postanowienie o umorzeniu postępowania w sprawie uprawomocniło się. Tym samym należy stwierdzić, iż do dnia 1 września 2014 r. istniała podstawa prawna zobowiązująca powoda do spełniania świadczenia alimentacyjnego względem swojej córki, natomiast po tym dniu trwale i ostatecznie odpadła.

Mimo powyższego pozwana nadal uzyskiwała alimenty w ramach egzekucji komorniczej. Zgodnie z doktryną brak przeciwstawienia się egzekucji nie stanowi dobrowolnego spełnienia świadczenia, lecz poddanie się przymusowi państwowemu; świadczenie nie będzie miało wówczas podstawy prawnej, a ponieważ zostało „spełnione celem uniknięcia przymusu państwowego” (P. Księżak, Glosa krytyczna do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2002 r., IV CKN 1166/02, OSP 2004, z. 7–8, poz. 96).

Zgodnie z art. 411 pkt 1 KC nie można żądać zwrotu świadczenia jeżeli spełniający świadczenie wiedział, że nie był do świadczenia zobowiązany, chyba że spełnienie świadczenia nastąpiło z zastrzeżeniem zwrotu albo w celu uniknięcia przymusu lub w wykonaniu nieważnej czynności prawnej. Wyżej cytowany przepis wymienia sytuacje, w których mimo spełnienia ogólnych przesłanek zwrotu nienależnego świadczenia z art. 410 § 2 KC wyłączone jest roszczenie o dokonanie tego zwrotu. Natomiast, gdy spełniający świadczenie świadczył m.in. w celu uniknięcia przymusu może żądać zwrotu świadczenia. Twierdzi się, że spełnienie świadczenia "w celu uniknięcia przymusu" rozumieć należy szeroko, jako świadczenie spełnione pod naciskiem okoliczności (Z. Radwański, *Zobowiązania...*, s. 224). Spełnieniem świadczenia "w celu uniknięcia przymusu" będzie każda sytuacja, gdy świadczenie nie jest spełniane dobrowolnie lub będzie spełniane w sytuacji zagrożenia, z którym spełniający świadczenie musi się liczyć. Pojęcie "w celu uniknięcia przymusu" obejmuje wszystkie przypadki grożącego przymusu albo przymusowego położenia; będą to wszystkie sytuacje, gdy ktoś świadczy w celu ochrony własnych praw podmiotowych, które nie zawsze muszą być bezpośrednio związane z samym świadczeniem (K. Pietrzykowski (w:) *Kodeks...*, s. 880 i cyt. tam autorzy; J. Pietrzykowski, (w:) *Kodeks...*, s. 974; M. Nesterowicz (w:) *Kodeks...*, s. 373; P. Księżak, *Bezpodstawne...*, s. 212 i cyt. tam autorzy). Przymus to nie tylko zagrożenie egzekucją świadczenia, ale także stworzenie takich sytuacji, w których spełniający świadczenie, by uniknąć niekorzystnych i często nieodwracalnych skutków, zmuszony jest spełnić świadczenie, mimo świadomości, że świadczy nienależnie (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 2005 r., sygn. akt II CK 177/05). Świadczenie w celu uniknięcia przymusu to nie tylko świadczenie wymuszone przez *accipiens*, ale, jak trafnie wskazał Sąd Najwyższy, przez przymus wskazany w art. 411 pkt 1 *in fine* k.c. „należy rozumieć każdą sytuację, w której świadczenie nie jest spełniane dobrowolnie. Takie rozumienie przymusu jest szersze od pojęcia braku swobody (art. 82 KC) oraz groźby (art. 87 KC)” – wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2007 r., sygn. akt II PK 356/06)

Powód dokonywał przesunięcia majątkowego na rzecz pozwanej od marca 2012 r. do stycznia 2015 r. za pośrednictwem swojego pracodawcy, który dokonywał potrąceń z jego wynagrodzenia za pracę i przekazywał Komornikowi Sądowemu, który następnie wypłacał świadczenie na rzecz pozwanej. Obie strony procesu zawierając ugodę przed Sądem wiedziały, że od dnia 1 września 2014 r. powód nie był zobowiązany do świadczenia, natomiast żadne z nich w chwili uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu postępowania w sprawie nie poinformowały Komornika prowadzącego egzekucję o tym fakcie. Zatem Komornik Sądowy w dalszym ciągu egzekwował od powoda należności.

Orzecznictwo m.in. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 27 czerwca 2001 r., sygn. akt IV stoi na stanowisku, że przepis art. 411 pkt 1 KC ma również zastosowanie także wówczas, gdy z żądaniem zwrotu nienależnego świadczenia występuje osoba, która wiedziała o braku własnego zobowiązania wobec egzekwującego wierzyciela i nie podjęła żadnych przewidzianych prawem czynności, zmierzających do ograniczenia lub uniemożliwienia kontynuowania egzekucji. W glosie do tego wyroku (krytyczna glosa P. Księżaka, *OSP* 2004, z. 7-8, poz. 421) zauważono, że z punktu widzenia art. 411 pkt 1 KC nie powinno mieć znaczenia, czy możliwe było przeciwstawianie się egzekucji w drodze środków procesowych. To, iż osoba, przeciw której jest prowadzona egzekucja, nie broni się albo - co równie częste - nie robi tego właściwie, nie może być utożsamiane z dobrowolnym spełnieniem świadczenia.

Powód nie spełniał dobrowolnie świadczenia, ale poddał się przymusowi państwowemu, jakim był przymus egzekucyjny. Będąc natomiast przeświadczony o nieistnieniu swojego zobowiązania nie przyzwalał na dalsze egzekwowanie, wystąpił –wprawdzie po pewnym czasie od zawarcia z pozwaną ugody - do Komornika o umorzenie postępowania egzekucyjnego, przedkładając mu stosowne dokumenty urzędowe, a następnie z powodu braku zwrotu przez pozwaną uzyskanego przez nią nienależnie świadczenia wystąpił z niniejszym pozwem. Pozwana w toku procesu co prawda przyznała, że 1.500,00 zł są to alimenty nadpłacone, natomiast nie zgadzała się na ich zwrot twierdząc, że zostały przez nią spożytkowane.

Zgodnie z art. 409 KC obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości wygasa, jeżeli ten, kto korzyść uzyskał, zużył ją lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, chyba że wyzbywając się korzyści lub zużywając ją powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu. Artykuł ten w powiązaniu z art. 405 KC i 406 KC stanowi tzw. zasadę aktualności wzbogacenia. Istotą tej zasady jest określenie granic obowiązku zwrotu wzbogacenia, a mianowicie obowiązek ten

obejmuje uzyskaną kosztem drugiego korzyść w takim stanie, w jakim się ona aktualnie znajduje (ewentualnie obowiązek zwrotu jej wartości albo wydania jej surogatów). Zasada ta doznaje jednak istotnego wyjątku, wynikającego bezpośrednio z tego przepisu a contrario - przypadku świadomości wzbogaconego o zwrocie lub wydaniu uzyskanej korzyści. Sąd Najwyższy w wyroku z 2 marca 2010 r., sygn. II PK 246/2009, stwierdził, że „powinność” oznacza zarówno sytuację, w której zobowiązany do zwrotu wiedział, że korzyść mu się nie należy, jak również sytuację, gdy co prawda był subiektywnie przekonany, iż korzyść mu się należy, lecz na podstawie okoliczności sprawy obiektywnie powinien się liczyć z możliwością obowiązku zwrotu.

W tym miejscu przytoczyć należy wyrok z dnia 24 stycznia 2014 r. wydany w sprawie o sygn. akt V CNP 13/13, w którym Sąd Najwyższy wskazał, że nie każde zużycie w dobrej wierze bezpodstawnie uzyskanego świadczenia powoduje w myśl art. 409 KC wygaśnięcie obowiązku zwrotu świadczenia. Następuje to tylko wtedy, gdy zużycie korzyści nastąpiło w sposób bezproduktywny, konsumpcyjny, tj. gdy wzbogacony, w zamian tej korzyści, nie uzyskał ani korzyści zastępczej, ani zaoszczędzenia wydatku, gdy wydatek miał miejsce tylko dlatego, że uprzednio uzyskał on korzyść, bez której nie poczyniłby tego wydatku. Jeżeli natomiast w zamian za użytą korzyść wzbogacony uzyskał do swojego majątku jakąkolwiek inną korzyść majątkową (np. mienie czy zwolnienie z długu, który w ten sposób spłacił), nie można uznać, że nie jest już wzbogacony, bowiem w wyniku dokonania tego wydatku, w jego majątku pozostaje korzyść w postaci zwiększenia aktywów bądź zmniejszenia pasywów. Natomiast Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 27 marca 2014 r. w sprawie o sygn. akt VI ACa 1186/13 wskazał, że z art. 409 KC wynika a contrario, że obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości nie wygasa w wypadku, gdy mimo zużycia lub utraty korzyści ten, kto ją uzyskał, jest nadal wzbogacony. Wzbogacenie trwa nadal zwłaszcza w sytuacji, w której ten, kto uzyskał bez podstawy prawnej pieniądze kosztem innej osoby, zużył je na spłacenie własnego długu. Zaoszczędzenie innych wydatków też jest wzbogaceniem.

Mając powyższe na uwadze, w ocenie Sądu, pozwana powinna liczyć się z obowiązkiem zwrotu wyegzekwowanego świadczenia, bowiem zawierając ugodę z powodem o uchyleniu z dniem 1 września 2013 r. obowiązku alimentacyjnego, miała świadomość, że od tej daty alimenty jej się nie należą. Mimo tego zarówno we wrześniu 2014 r., grudniu 2014 r. jak i styczniu 2015 r. pobierała je od Komornika z tytułu przeprowadzonej egzekucji i wykorzystwała na kurs językowy oraz opłaty eksploatacyjne za mieszkanie i bieżące wydatki. Dzięki temu przysporzeniu, niewątpliwie zmniejszyły się jej pasywa (nie musiała z własnego majątku opłacić kursu i ponieść innych wydatków), a nastąpił wzrost jej majątku - aktywów. Pozwana nie powiadomiła Komornika Sądowego o uchyleniu w ramach ugody obowiązku alimentacyjnego, dokonał tego dopiero powód, uznając – i słusznie – że następuje nienależny pobór części jego wynagrodzenia, mimo braku do tego tytułu prawnego. Zdaniem Sądu pozwana działała tym samym na krzywdę powoda, nie opierając się przy tym na żadnych zasadach współżycia społecznego. Co prawda wskazywała, że Komornik przekazywał jej kwoty pieniężne w nieregularnych transzach i nie wiedziała, która transza jest za jaki okres, mimo to nie przedstawiła, na tę okoliczność żadnych dowodów. Ponadto - zdaniem Sądu - wątpliwym jest by – jak to wynika z akt egzekucyjnych, tj. karty rozliczeniowej, mimo księgowania przez Komornika wpłat comiesięcznie przelewanych na jego konto przez pracodawcę powoda, nastąpiło takie opóźnienie.

Konkludując, na podstawie przytoczonych powyżej faktów, należało stwierdzić, iż spełnione przez powoda świadczenie było nienależne w rozumieniu art. 410 KC, bowiem od dnia 1 września 2014 r. pozwana nie posiadała podstawy prawnej do egzekwowania od powoda alimentów, albowiem został on w ramach ugody uchylony, ona natomiast posiadała niewątpliwie o tym wiedzę, chociażby przez samo podpisanie ugody przed Sądem. Powyższe spowodowało zasądzeniem na podstawie art. 410 KC w zw. z art. 411 pkt 1 KC i w zw. z art. 405 KC od pozwanej na rzecz powoda kwoty 1.500,00 zł, o czym orzeczono w pkt I sentencji wyroku.

Na posiedzeniu wyznaczonym na rozprawę w dniu 14 września 2015 r. powód cofnął pozew w zakresie kwoty 300,00 zł, na czynność tę wyraziła zgodę strona pozwana.

Zgodnie z treścią art. 203 § 1 KPC pozew może być cofnięty bez zezwolenia pozwanego aż do rozpoczęcia rozprawy (...), przy czym z mocy art. 203 § 4 KPC Sąd może uznać za niedopuszczalne cofnięcie pozwu tylko wtedy, gdy okoliczności

sprawy wskazują, że czynność ta jest sprzeczna z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierza do obejścia prawa.

W myśl art. 355 § 1 KPC, Sąd wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania, jeżeli powód cofnął ze skutkiem prawnym pozew lub jeżeli wydanie wyroku stało się z innych przyczyn zbędne lub niedopuszczalne

Jako, że z okoliczności sprawy nie wynika, by cofnięcie pozwu w powyższym zakresie było sprzeczne z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierzało do obejścia prawa należy uznać, iż powód skutecznie cofnął pozew, i na podstawie art. 203 § 1 KPC w zw. z art. 355 KPC, postępowanie w zakresie cofniętego powództwa należało umorzyć, o czym orzeczono w pkt II sentencji wyroku.

W judykaturze i doktrynie przyjęty jest pogląd, iż cofnięcie pozwu równoznaczne jest z przegraniem sprawy, chyba że wywołane zostało zaspokojeniem roszczenia w toku sprawy (m. in. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 15 stycznia 2003, sygn. akt I ACz 6/03). Jak wskazano wyżej powód cofnął powództwo o kwotę 300,00 zł, zatem w tym zakresie pozostaje on stroną przegrywającą sprawę, natomiast w pozostałym zakresie, tj. zasądzonej kwoty 1.500,00 zł jest stroną wygrywającą. Należało zatem stwierdzić, że powód wygrał sprawę w 84%, zaś przegrał w 16%, natomiast pozwana wygrała sprawę w 16 %, natomiast przegrała w 84%.

Powód na mocy postanowienia referendarza sądowego został zwolniony od ponoszenia kosztów sądowych w niniejszej sprawie. Zgodnie zatem z art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. 2005 nr 167 poz. 1398) kosztami sądowymi, których strona nie miała obowiązku uiścić lub których nie miał obowiązku uiścić kurator albo prokurator, sąd w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji obciąży przeciwnika, jeżeli istnieją do tego podstawy, przy odpowiednim zastosowaniu zasad obowiązujących przy zwrocie kosztów procesu. Jako, że pozwana przegrała sprawę w 84% winna ponieść 84 % kosztów sądowych, które sprowadzają się wyłącznie do opłaty sądowej od pozwu w kwocie 90,00 zł, czyli 84 % z 90,00 zł to 76,00 zł. Sąd natomiast uznał, że w niniejszej sprawie zachodzi wypadek szczególnie uzasadniony (art. 102 KPC) i odstąpił od obciążania powódki opłatą sądową, o czym orzekł w pkt III sentencji wyroku.

Z uwagi na wynik postępowania Sąd w pkt IV sentencji wyroku w pozostałym zakresie pozostawił strony przy kosztach postępowania dotychczas przez nie poniesionych.

Z tych względów Sąd orzekł jak w wyroku.

ZARZĄDZENIE

(...)